

De buurjongen van Issy en Sophius de Vries: Henk Lijnema en de Joodse erfenis van Winsum

Deze les over het Joodse leven en de deportatie van de joodse inwoners in Winsum is geschikt voor de bovenbouw van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Centraal staan de lotgevallen en achtergronden van de joodse familie De Vries, tot haar deportatie in begin november 1942 woonachtig aan de Oosterstraat 22 (nu 20) te Winsum. Dankzij hun toenmalige buurjongen Henk Lijnema (1924-2004) weten we het nodige van deze familie: de ouders Michiel de Vries (*1888) en Agatha de Vries-Van Zuiden (*1886) en hun twee zoons Israël (*1926) en Sophius (*1927). Het hele gezin is, net als alle andere joodse inwoners van Winsum, via Westerbork afgevoerd naar Auschwitz en daar vergast. Deze geschiedenis is ook verwerkt in het toneelstuk "Issy en Sophius" dat enige tijd geleden met succes door De Steeg voor en door scholieren op de planken is gebracht.

Henk Lijnema ging met "Issy" en "Vius" naar dezelfde openbare lagere school, speelde met hen en kon vanuit het keukenraam van zijn ouderlijke huis de bittere, maar blijmoedig gedragen armoede van de familie De Vries-Van Zuiden observeren. Gelukkig was Henk een scherpe observator en beschikte over een geweldig geheugen, waaruit voor deze leskist is geput. Zijn geheugen spreekt dan ook in de volgende passage: "Toen de familie De Vries uit de Oosterstraat bericht kreeg, dat ze weg moest, nam ze de avond voor het vertrek afscheid van de burens. Het afscheid was dramatisch (...). Michiel bracht bij de burens enkele spulletjes met het verzoek er goed op te passen. Het waren een paar foto's, een koektrommel, een fruittestje en een eier- en zoutstelletje. (...[De dag daarop]...) gingen Michiel de Vries en zijn vrouw Agatha van Zuiden en hun opgroeiende jongens Israël en Sophius naar de trein. 'Ik zie ze nog vertrekken. Het was 's morgens voor 12 uur. We stonden buiten te kijken. Michiel was er bij. Ze droegen kleine bundeltjes en liepen neergeslagen over het brugje.'(...)"

Bij de les hoort Henks "dienstkist", een kist zoals die op menige rommelzolder te vinden is. Deze bevat de foto's en enkele van de spullen die door Michiel de Vries bij de familie Lijnema zijn achtergelaten (in replica). Aan de hand hiervan kan de geschiedenis van de familie De Vries en joods Winsum op een pakkende manier worden verteld. Bij de les hoort een verwerkingsopdracht, bestaande uit het schrijven van een briefkaart aan Israël en Sophius, met de kroontjespen, in plaats van Henk die zelf een briefkaart van zijn buurjongens heeft ontvangen, maar verzuimde er een terug te sturen. Dat zet hem zijn verdere leven ontzettend dwars. Zo krijgt het verhaal verschillende lagen: de Joodse traditie in Noordwest Groningen voorafgaande aan de Duitse bezetting, de Jodenvervolging en deportatie in dit gebied en de vaak moeizame verwerking daarvan in de naoorlogse periode.

De stof kan in overleg worden vertaald in een andere (project)aanpak, waarvan de les een onderdeel kan zijn en die samen met de eigen leerkracht kan worden opgezet. Hierbij wordt er nadrukkelijk rekening gehouden met de kerndoelen en de relevante vensters uit de canon van de vaderlandse geschiedenis. De kist bevat ook een schat aan literatuur, voor de onderwijsgevende en leerlingen, die voor deze thematiek van belang zijn, naast de nodige verwijzingen naar de websites en andere informatiebronnen. Doel is om de "grote geschiedenis" via een lokale vertaling pakkend over te brengen en ook via een omgevingsgerichte aanpak letterlijk en figuurlijk tastbaar te maken. Zo behoort ook een rondleiding door Joods Winsum tot de mogelijkheden, waarbij de Joodse begraafplaats kan worden betrokken. De les kan worden gegeven in de voormalige Synagoge te Winsum of in de eigen klas. Ook is het in overleg mogelijk andere aspecten van het Joodse leven en de Duitse bezetting in Nederland en Noordwest Groningen bij de les te betrekken.

De standaardles duurt anderhalf uur, inclusief verwerkingsopdracht, kan worden verzorgd in de voormalige synagoge te Winsum of in de eigen klas. Kosten zijn 50 euro.